ЗМІЄВА МОГИЛА

Найправдивіша химерія

На околиці одного села — Семихатки йому ймення, та ви, мабуть, чули про нього, це на верхньому Дніпрі, на лівому його високому березі, одразу ж за Грушівкою, де такі коропи ловляться, такі, — так ось там з давніх давен, чи не од сотворіння світу кажуть тамтешні діди здіймається високий горб з гострою вершиною, схожий на степові кургани, що їх на Україні за народною традицією звуть могилами.

Горб той, як горб — безлісий (чи не тому його називають ще лисим), навіть трава на ньому не росте. ("Тому й не росте, — запевняє Солоха Голуб, перша знахарка Семихаток, — що нечисть його видрибцювала"). Хіба що всюдисущий полин дереться по його крутих боках. Але полин, це всім відомо, відьмина трава, тож він і вигулькує навіть на нечистих місцях — це вам і Солоха Голуб може підтвердити.

Так ось та могила споконвіку прозивається Змієвою. Чого так? А хто вам тепер скаже чого їй таке ймення дано — це треба в старших запитати. Буцімто ще в прадавні часи, розказують вони, чи й пізніше, за Київської Русі, за князювання Володимира Великого на тім горбі замешкав крилатий змій. Мо й сам Горинич. Голів у нього за неперевіреними даними було шість, а за іншими, наприклад, дядька Явтуха, котрого ви — і не робіть спроби, — зроду віку не перебалакаєте, хоч кіл йому на голові теши, якщо вже він на своєму впреться, — так ось за даними дядька Явтуха, — буцімто він якось підкравшись до могили, хутенько порахував, — голів тих у змія аж дев’ять і всі з огненними пащеками, так що краще обминайте те місце десятою дорогою, радить дядько Явтух.

А можливо то був і не Горинич, а сам Зміулан — чули про такого змієвидного демона? Але Горинич чи Зміулан — хрін від редьки не

солодший. На тій могилі й справді жила колись якась страшелезна — зміюка, що частенько в Семихатках та в навколишніх селах тибрила гарненьких дівчат і таких же молодиць, якщо ті ще перебували в соку. За іншими ж даними — все того ж дядька Явтуха, — дядьки аби вберегтися, самі давали зміюці як данину дівчат та молодиць у соку, до яких та жахна химера була зело ласа. Ось звідтоді горб той і прозвали Змієвою могилою, буцімто і самого змія, клявся та божився дядько Явтух, як він оджив тисячу літ та ще й тридцять три годочки, там поховано.

За іншими переданнями, що їх активно в тих краях поширює Пріська Кривенька (а вона й справді крива, звідтоді як на горище драбиною лізла і нога її сприснула зі щабля і вона впала) зміюка та — Горинич чи Зміулан, — могилу й досі відвідує найтемнішими, звісно, ночами. Тільки того ніхто не бачить — крім Пріськи, яка ближче за всіх живе до тієї могили, — рівно опівночі навідується. А коли на могилу сідає, то земля трясеться і двигтить, а в Семихатках тоді кажуть:

— Знову зміюка на могилу прилетіла, і що їй там тре, що вона до нас внадилася?

— Не інакше, — запевняє Пріська Кривенька, — як дівку чи молодицю хоче викрасти. Та вражина і на мене цілить, я ж найближче до могили живу. Та й у розквітлому стані все ще перебуваю. Тіко я не дамся їй у кігті — не на ту напала!

Себе тітка Пріська все ще вважає такою, на яку може пожадничати та ласа до жінок зміюка. Тому звечора Пріська — ані ногою з хати. Знають про те нечисте місце і в навколишніх селах.

— Так хто ж у наших краях не чув про Змієву могилу — дідько б її од нас забарав?!. Ото літають тут усякі, земля од них трясеться як сідають, трясеться, а тоді дивись і ціни зростуть, фляція (очевидно, інфляція) тоді до нас припреться — життя не буде.

Скільки вже віку звіковано з часів Київської Русі та її зміїв Гориничів, скільки води з Дніпра утекло, а й досі ні-ні та раптом задрижить Змієва могила, затрясеться і, кажуть, гул тоді підземний чути і якісь не то голоси, не то звірине виття…

Обминають семихатківці те нечисте місце — чорти там вибрикують чи якась інша погань — спробуй розібратися. Одне ясно: якесь страхопудало все ще товчеться у Змієвій могилі, наче вибратися на світ білий хоче… Тільки за останнє сторіччя могилу кілька разів освячували, але — як мертвому припарка.

— Понеже люди грішать, того й нечисть плодиться, — невтомно нагадує своїм прихожанам тамтешній отець Даміан. — Бога забули, у церкву треба чи не калачем заманювати — от вам і дияволове наслання. Не схаменетеся, люди добрі, біда гряде. А тоді тільки праведники й зостануться. А їх нині щось не видно, тож ніхто й не спасеться. Ні старе, ні мале, ні хиле чи немічне, ні ті, хто при доброму здоров’ї та в розквіті…

Але на застереження отця Даміана, може й справедливі, тамтешній люд не дуже звертав увагу — щось там піп проповідує, то й хай проповідує. На те він і божий слуга, щоби казання казати та грішників на праведний шлях навертати. Та й народ наш відомо який: доки грім не гуркне, не перехреститься.

А грім якось і гуркнув.

Гроза тоді зчинилася гуркітлива, добру добу ливень періщив — на рівному вода стала. І гриміло, і трахкало (ось тоді люди хрестилися — аж-аж!), а блискавиці… Так і полосували небо, так і полосували. Мабуть, правий був отець Даміан — доста люди нагрішили, от і зчинилося. От земля, як їй терпець урвався, затряслася-задрижала — аж гул пішов! І репнула тієї ночі Змієва могила, що на околиці Семихаток, неподалік лісу…

Як хто її розчахнув!

А там, де могила репнула, дірка заявилася. Хоч яка там дірка-діромаха отакезна!

Наче хід у підземелля.

Чорно в тій діромасі, гуде і виє у ній, як ото в трубі, коли туди вітер увірветься.

Та, слава Богу, під ранок стихло.

Природа вгамувалася, вітровії вляглися, грози кудись в інші краї поцурганилися. Тільки над Дніпром на якийсь час чорно— сиза мгла залишилася. А над Семихатками сонечко виглянуло, світ божий засяяв. От сзмихатківці, — а сміливці й у Семихатках знайшлися, — і полізли в ту діромаху у Змієвій могилі. А раптом там скарби, га? Бо чого б то хід утворився? Ясне діло, в підземелля він веде, до скарбів заклятих.

Хід, казали потім шукачі скарбів і при тому зубами цокотіли, — глибоко під землю їх повів, а там… Печера не печера, а щось як вокзал з високим склепінням, і з нього у всі боки тунелі ведуть.

Тепло там, аж парко та душно і щось булькає — як ніби вода в казані кипить. І видно. Мовби світло яке невідь звідки струменить. Одне слово, як казали потім семихатківці, жити там можна, хоч і під землею. І все б нічого та раптом щось як затовчеться в підземеллі, а тоді — яа— ак зареве!.. Наче у нього сто горлянок і всі лужені. Аж мороз по спинах у тих сміливців пішов! Не зважились вони далі випробовувати долю — бо ж товклось щось і ревіло жахно, — а драла! Як вітром їх видуло з того підземелля. Повилітали на світ білий, раді, що дякуючи Богу, живі й здорові.

Громада після того й звернулася до міліції, до наших доблесних і рідних захисників, стражів правопорядку.

— Ідіть собі, люди добрі, туди, звідки прийшли та голів нам не морочте — вони й так у нас пухнуть від проблем. Як криміналітет, що й у нашому районі завівся, приборкати. А тут ви зі своїми… гм-гм… хвантазіями. Нема нам коли займатися дивовижами різними, на кшталт того, що могила буцімто ні з того, ні з сього репнула й гуде… Звертайтеся до вчених. Робити їм нічого, хай розбираються.

І тоді громада — виходу вже просто не було, — і звернулася до землячки своєї тітки Фросі, яка у Києві на Троєщині перепродує свіжі овочі, що їх задешево скуповує в навколишніх селах. Знали, що в неї часто купує овочі один вчений чоловік.

"Такий учений, що… Їдрі т-твою!.. — хвасталась тітка Фрося. — Тільки в мене й купує на борщ та до борщу й на різні там салати. Учені, щоб знали ви, теж полюбляють борщі. А він такий… Все, що не запитай, знає як отче наш. І так мене своєю наукою буває забалакає, задовбає, як торгується, що я продаю йому тоді овочі чи не за дурно. Аж самій потім обидно. Уміє баки забивати своєю наукою — їдрі т— твою!.. І ні в кого не купує, крім, як у мене. Бо в мене, приміром, картопля не яка— небудь. Solanum fubero Sum по-латині. А я, щоб ви знали, й по латині петраю. Бо я, щоб ви знали, не яка— небудь торговка, а женшина дуже вультурна. У мене бульба не проста, а сортова. "Чарівниця" називається. І я чи не за так тому типу віддаю, як баки мені своєю наукою заб’є…"

От як той дуже вчений чоловік прийшов до тітки Фросі, теж майже ученої, картоплі, бурячків, моркви, капусти та різної зелені для борщу й салатів купувати (він сам ті борщі й варить), тітка Фрося й розповіла йому про пригоду із Змієвою могилою на околиці її колись рідного села Семихатки та про нору, що веде в підземелля… Та ще й про той гармидер, яким супроводжувалося утворення тієї нори і про ту чортяку, що гуде в норі, товчеться і не то лається, не то виє.

Вислухав її той учений чоловік і каже (по-вченому звісно, так, що не все й уторопаєш, коли ти проста людина, але ми вже передамо його казання простою мовою), — є, мовляв, одна цікава теорія, наукою ще не доведена, але й не спростована, що Земля насправді порожниста. Планета, значить, наша, кулька земна, на якій ми, люди, й отаборилися. І що буцімто біля полюса Північного є діромаха, що веде в підземний світ — головний хід у порожнисту Землю. А вже в тій порожнині живуть різні чудиська і тварини, які давно зникли на поверхні, у нашому світі.

Там світло є — своє, підземне сонце чи що? ("Та ні, — пояснив той учений чоловік, — радіація там випромінює світло, тому й видно"). Від гарячих підземних вод, по-вченому, термальних, там тепло. Підземні води якось стикуються з теплом вулканічних надр. І вони, ті води, між іншим, насичені мінеральними речовинами, тож мають цінні властивості, чи не лікувальні… В інших краях — навіть і далеко від Північного полюса з його діромахою в підземний світ, — час од часу з тих чи тих причин додаткові ходи відкриваються до порожнини Землі, що й сталося біля села Семихатки у Змієвій могилі… Там теж одкрилася дірка, хід у підземелля. Але це не страшно. А кому не страшно, коли насправді страшно, тітка Фрося так і не второпала. Але той учений чоловік своєю байкою про якусь там порожнину під землею так забив баки бідній жінці, що вона знову продала йому цілу торбу картоплі майже задурно. От і зв’язуйся з ученими, та ще на базарі! І чого з того, що їм переказала тітка Фрося, семихатківці не второпали, хоч вони теж не з дурних. Крім того, що тітка Фрося, виконуючи їхнє прохання та випитуючи вченого про те, звідки взялася діромаха у Змієвій могилі, сплохувала і продала ученому чоловікові, який забив їй баки, картоплю майже задурно…

А з нори, що утворилася в череві Змієвої могили, тим часом гуде й гуде… Наче там страшний суд йде. І земля час од часу дрижить і трясеться, хоч землетрусами в тих краях зроду віку й не пахло (у Києві, правда, ще за княжих часів якось відбувся один землетрус, але ж тисячу з гаком літ тому!). Аж до села те двигтіння докочується, сну доброго, яким споконвіку відзначалися семихатківці, людей позбавляє.

Що робити? До чого воно догуде-дотряеється? Стали семихатківці гадати — і так, і сяк… А раптом воно догуде й дотрясеться до того, що й Семихатки у підземелля проваляться? У ту порожнину, що буцімто існує в середині земної кульки, га?

І що робити з тією діромахою у Змієвій могилі? Затичкою її не заткнеш, а на нерви зело дєйствує… Хоча чому б і не заткнути? Ось тільки чим? Землю чи пісок скільки не сип у ту діромаху — як у прірву, аж гоготить. Порадились дядьки і в складчину — з усіх мешканців села гривні збирали, — купили добрячу машину каміння та й завалили ним те провалля.

— Отак буде спокійніше, — казали. — Хай тепер під землею трясця біситься та нуртує, а каміння їй не здужати. Та й ми спатимемо спокійніше, жили досі без чортівні, то і далі без неї якось проживемо. Хай вона казиться в порожнечі, що буцімто аж до Північного полюса од нас тягнеться…

Поверх каміння ще й піску машину висипали — все чин-чином запломбували. Змієва гора мовби й заспокоїлась.

День минає — нічого, вечір надходить — слава Богу тихо-мирно на тій могилі й побіля неї.

А вночі раптом і зчинилося — щось страшелезне й жахне. Наче сто чортів разом затовклися. А тоді хтось у підземеллі Змієвої могили почав ревіти і одночасно трясти навколишнє, як кажуть, довкілля. Може йому, не сподобалось, що семихатківці нору камінням загатили.

А тоді отой самий хтось якраз опівночі почав зсередини завал з каміння розбирати, а далі, вибравшись назовні, заходився його шпурляти подалі од могили.

Здоровенним виявився той хтось, бо важенне каміння з Змієвої могили полетіло як іграшкове. Аж у селі почало падати, здіймаючи хмари пилу. Ями, падаючи, вибехкувало. І таке той підземний хтось натворив, таке… У тітки Явдохи каменюкою бовдур з хати збило, у Килини Савченкової вікно вигатило, а в дядька Карпа (отой, котрий трохи шепелявить) у стіні дірку пробило, а в діда Хвеська в саж влучило і підсвинка вгепало…

Посипалось каміння на село чи не градом — люди не знали куди й розбігатися. Дехто зопалу так навіть із села дременув.

Аж під ранок гупання стихло. Як усю машину того каміння, що ним завалено було нору, якась нечиста сила на село поперекидала і лише тоді вгамувалася, завдавши людям добрячих збитків — за здорово живеш. У Санька Прудкого, в отого, що не ходить, а бігає, наче хто його підганяє, такий невгамовний, каменюкою вугол хати знесло — як бритвою одрізало!

Вранці люди побігли до рідної міліції.

А та: ми вашими колективними хвантазіями займатися не будемо, позаяк нам за наведенням порядку у ввіреному районі ніколи иншими ділами та пригодами займатися. Як, між іншим, і криміналитетом, що й геть розперезався — на жаль, теж у нашому районі. А ви… З якоюсь там діркою у якійсь там могилі, де земля просто запала, голови нам морочите…

Та найбільша жахота семихатківців чекала другодні. Бідні люди думали, що все найгірше вже лишилося позаду, як зненацька з дірки у Змієвій могилі щось вилізло. Натурально якесь бісівство несусвітне! Петько Івченко, круглий відмінник Семихатківської середньої школи, першим загледівши оте, що вилізло з дірки на світ білий, сказав, що то, прости Господи, динозавр!

Це ж треба! Семихатківцям до всіх бід не вистачало ще динозаврів! Які, між іншим, давним-давно благополучно повимирали. А Петько, прибігши від могили до села, загорлопанив: ми, кричить, у школі динозаврів проходили. Динозавр виліз із Змієвої гори! Справжній— щонай — справжнісінький! Здоровенна така тварюка, тонн з двадцять буде. А висотою — як кран із стрілою. І як таке здоровидло з діромахи у Змієвій могилі вилізло? Одна шия у нього довжиною метрів із п’ять завдовжки буде, а на ній маленька голівка з гострим писком, у якому не зуби, а — ножі.

Усі, хто бачив того плазуна мезозойської ери не дадуть збрехати.

За розповідями семихатківців, що їх пізніше зібрав автор, насправді попередні дані про того динозавра дещо перебільшені — в страха очі великі. Насправді, динозавр був невеликий, трохи вищим за людину, але вельми прудким. На голові в нього стирчав ріг, а на спині — кістяний гребінь. Судячи з усього, гадає автор, то був цератозавр. Пересувався він на задніх ногах, кожна з яких мала три пальці з великими кігтями. А передні ніжки в нього були маленькі, щось як ручки — ними він міг кого завгодно вхопити.

Петько, сам злякавшись, почав казати: не бійтеся, мовляв, динозаври давним-давно повимирали, а як цей уцілів у Змієвій могилі, він не відає, бо про те в школі вони не проходили…

Потім вчитель з місцевої школи підтвердив: так, каже, динозаври вимерли. Мільйони та мільйони років тому. Шістдесят з гаком мільйонів років тому, як ще й люди не водилися. Були вони великі і малі, висотою сягали від одного до тридцяти метрів. Два поверхи міського будинку! А вагою сягали й до сорока тонн! Були у них кістяні панцирі, шипи, роги, не кігті на ногах, а — кинджалюки! Одним таким кігтиком розпоре тебе і пікнути не встигнеш. Були двоногі й чотириногі. У кожного не хвіст, а хвостяра з гострими шипами на кінці. Як уперіщить тебе, летітимеш як футбольний м’яч. Власне, не ти летітимеш, а те, що від тебе залишиться.

Рослинноїдні були — такі корівками на луках паслися, — і плотоядні — жерли собі подібних. Кого не здибували. Людей би поїдом їли, якби тоді люди були, тож за відсутністю людей, вони один одного їли. Так їм і треба! Може й поїли самі себе, а вже останні з голоду вимерли. Викопні їхні рештки повсюди трапляються, а це трапився й живий — дідько б його взяв! Як він уцілів, вчитель не знає. Мабуть, їхній довгожитель. Коли динозаври вимирали, цей меткий, під землю заліз і пересидів там лихо. А це із Змієвої нори виліз — гуп-гуп! Чап-чалап! Аж земля під ним прогинається. От би такого у плуга запрягти, гори б розорав!

На село посунула гемонська личина. Пащека роздявлена, зуби-ножі стричать, очі вогнем горять…

Порозбігалися люди перед тим страшидлом, а воно суне й суне — як паровик! І ніхто його не може зупинити.

Гуп та гуп, тільки з боку на бік похитується той целурозавр — чи як там його. Схопить собаку — гам і немає бідного пса. Півня, який забарився на тину в баби Лукери, схопило — хрум і немає когута. На один зуб тому динозаврику!

Поникав він селом сюди й туди, переполоху на сто год нагнавши на бідне село. У баби Мотрі цілого кабанюру зжер (перед Різдвом стара збиралася його колоти, тож викохала!) Нарешті ніби наситився і трохи аж подобрів, і тоді забрався в клуню діда Тодося, отого, що в нього в гентім році блискавка теличку вбила, вивалив двері і якось втиснувся в середину, чортяка! Розлігся й заснув. Та так тварюка захропіла, що аж шибки у вікнах ближніх хат задзеленчали…

Либонь тоді бідне село (окрім, звичайно, діда Тодося, якому шкода було клуні) якось перевело подих. Але до спокою було ще далеко. Та й який спокій при такій пригоді!

День спить та чудасія і хропака дає, ніч минає — хропе!

Осміліли люди, навколо клуні Тодосевої ходять (дід так у хаті й ночувати боявся, до куми на другий кінець села ходив ночувати) Що робити? Як спекатися такого чуда— юда?

Знову в міліцію подзвонили, а вона стару пісню заспівала: займатися вашими колективними хвантазіями нам нема коли. Ми зайняті наведення зразкового порядку у ввіреному нам районі, тож нам нема коли навіть криміналітетом займатися, що й геть розперезався, а ви… Звертайтесь до охотників — це по їхній частині. Хай влаштовують облаву на вашого, як ви кажете, динозавра!…

Робити нічого, зажурені семихатківці звернулися до Товариства мисливців та рибалок — як до останньої інстанції. Більше звертатися вже не було куди. Ну, звернулися, а ті: коби вовка— сіроманця вбити та коби ви ще й бензинчику нам підкинули то наші охотники його б той… укокошкали б. Як повезло б. А на динозавра йти — нема дурних! Тоїсть, вони є, бо де їх немає, але досвіду як вполювати динозавра у наших охотників катма. Від 1921 року, коли було створено Товариство мисливців та рибалок і по наші дні ми динозаврами ще не займалися. Та й путного ружжа проти такого звіра у нас немає. У наших хлопців— молодців якісь там пукавочки, а ви — динозавра вгепати! Що з грецької перекладається як жахливий, страшний надзвичайний ящур! Та проти жахливого, страшного і надзвичайного пушка потрібна, гаубиця якась там! Самоходна на гусеничному ходу. Чи бойова машина реактивної артилерії Ш-24. Себто "катюша". Чи установка реактивних керованих протитанкових снарядів. Чи англійська 133,7-міліметрова гармата МК-3. Чи 90-міліметрова саморушна німецька проти— танкова гармата, гірська, або гаубиця, що в італійців. Або наш 60-міліметровий міномет М-160. А ви — до охотників. Нема дурних! Полюйте свого динозавра самі. Що порадити? О, це ми гаразді — на поради. Спить та чортяка в клуні діда Тодося, то хай і далі дає хропака. Не будіть лихо, покіль спить воно тихо — а там видно буде. Як та динозавряка переїсть у вашому селі всю живність, сама піде геть. До іншого села…

Ще раз до вченого звернулися. До того, який забалакавши тітку Фросю своєю наукою, задурно в неї купує картоплю. А він:

— Не інакше, як один динозавр, коли його родаки мільйоноліття тому вимирали, якимось робом уцілів і до вас приперся. Ви його мать і випужали із Змієвої могили, тож самі й винуваті…

Ще подумав учений чоловік, ще згадав про свою науку:

— Існує, — каже, — версія про те, що на Землі періодично відбувається викривлення простору і часу. Тож у таких місцях, як у вашій Змієвій могилі тоді виникають чорні діри… Ще одна версія існує: час од часу відбувається взаємопроникнення паралельних світів і тоді в такій аномальній зоні (аномалія, пояснив простим семихатківцям, це відхилення від норми, від загальної закономірності, ненормальність), тож у такій, — каже, — аномальній зоні, у якій опинилася Змієва могила біля вашого села і відбулося взаємопроникнення паралельних світів, тож мешканці Землі-2 (… о, а де ця ще взялася?) з’явилися на Землі-1. Що і сталося біля Змієвої могили. Але, звісно, така гіпотеза ще не підтверджена ніякими емпіричними матеріалами.

— Що порадити? А ось що — майте на увазі за так вам пораду даю, хоч інший би за консультацію здер би з вас мішок картоплі. Так ось. Хай спить динозавр у клуні діда Тодося, а як протре баньки то беріть у руки все замашне дрюччя— ломаччя і гуртом його в ту діромаху у Змієвій могилі назад заженість. А взагалі, остерігайтеся її, аномальної зони, не інакше, як там паралельні світи зустрічаються і тоді мешканці інших світів з’являються у нашому світі…

І далі своєю наукою і геть нашим дядькам баки замакітрив та так, що вони, повернувшись додому, довго не могли до тями прийти та второпати що й до чого…

Легко радити. Ломаччя замашного, правда, в Семихатках скільки завгодно, але як ту твар назад у Змієву могилу загнати, того ніхто з дядьків не знав, хоч серед них деякі мали світлі та мудрі голови.

Думали-гадали семихатківці, покіль динозавр з аномальної — чи якої там? — зони давав хропака в клуні діда Тодося. Все вони спізнали за життя — навіть колись гуртом комунізм будували і погрожували його збудувати, — ось тільки з динозаврами їм ще не доводилося мати, справу, тож як з халепи викрутитися не відали.

Добре, що той жахливий та страшенний спить собі та й спить у клуні діда Тодося — там сухо, тепло, затишно. Чого йому й не хропіти. Розлігся, як у себе вдома, у юрському періоді. Чи й ще краще. То дід Тодось собі місця не знаходить, боїться за клуню, а динозаврові що — день спить, ніч спить, ще день хропака дає. Мабуть не виспався в своєму юрському періоді мезозойської ери — так вона ж тривала 170 мільйонів років — було коли виспатися!

А діди все думають і думають — що з тим монстром робити? Покіль він спить з ним ще можна якось боротися, а як устане то вже ладу йому не даси. То як би так зробити, щоби вік не проснувся? Принаймні, в цьому світі.

Думали, думали світлі та мудрі голови і нарешті придумали: треба його, покіль він не проснувся, той… вгепати. Ось тільки добровольців, які б до сонного динозавра підкралися та довбнею його по башці обамбурили, не знайшлося в Семихатках. Та й де такого дрюка, таку довбню важенну найти, аби того динозавра до його динозаврячих праотців відправити? Тут не інакше, як Кирило Кожум’яка, який колись Змія Горинича вгепав, потрібний. Але де того Кожум’яку в Семихатках знайдеш? Та й перевелися тепер Кожум’яки, ніц більше богатирів на Русі. Хоча б таких, які були в часи князювання Володимира Великого. І все ж семихатківці— виявляється, і серед них були винахідливі, звані народними умільцями, — надумали підкрастися до клуні, вивалені двері дровиняччям загородити і за сірники взятися…

— Ей, ей, що ви надумали, їдрі т— твою! — переполошився дід Тодось. — Клуні жалко, вона ж у мене в обійсті чи не піввіку стоїть.

— А людей тобі, діду, не жалко? — питають односельці. — Тих, що їх, як проснеться та чортяка, та на той світ відправить? Чи то пак, у свій шлунок, з якого є лише один… гм-гм… вихід. Не жалко? Тобі клуня дорожча?

Жалко стало дідові Тодосю і людей, яких проснувшись, може пожерти той монстр, що хропе у клуні, тож повагавшись, старий рукою махнув. Робіть, мовляв, люди добрі, як вам лучче! Хата не ворог — підпалиш, згорить. Так і моя клуня.

От люди добрі перехрестившись й підпалили клуню з трьох боків, добряче висохла за піввіку, вона спалахнула як порохова скіпка. Жарке огнище шугнуло чи не до хмар. А тут ще й вітер налетів, як мотонув полум’я, так на додачу до клуні ще й три ближні хати згоріли — у Біликів, Петринчуків і в Павлюків. Вони й пред’явили претензії діду Тодосю — від твоєї клуні згоріло, компенсовуй нам витрати. То діда Тодося крім жалю за клунею, ледь грець не схопив.

Але ж і клятий динозавр той, що страшний та жахний, разом з клунею та трьома хатами згорів — туди йому й дорога! Сидів би у підземеллі своєму, у порожнині Землі чи в якомусь паралельному світі і лиха б не знав.

А виліз, бедламу натворив — себе й винувать!

Вогонь зжер все, чим йому було поживитися і згас, рухнули недогорілі крокви, шматки лат — купа попелу на місці клуні вивершилася. Димить та іскрами стріляє.

— Амбець динозаврові, — радо загомоніли дядьки, а дід Тодось ще й перехрестившись, додав при цьому. — І моїй клуні також!

Аж тут з купи попелу та недогорілого дрюччя, що диміло, вилазить динозавр. Обгорілий, аж дивитися на нього страшно, — шкура на ньому — чи що там у нього, — шматтям звисає та маслаки біліють…

— От зараза, — вилаявся дід Тодось, за яким раніше такий гріх, як лайка, ніколи не водився, зразковий до того був дід. — За що ж я клунею пожертвував, як ця чортяка в такій пужежі вціліла?!.

Але динозавру таки перепало, ледве-ледве на своїх могутніх ногах тримається. Такого вже гуртом і добити можна.

Все б нічого (хтось уже хотів було бігти за дрюччам), так не сама твар вилізла з пожежі, а ще з однією такою ж тваринкою, як і сама. Тільки маленькою, але точною копією її самої.

— Йой!!. — дядьки в один голос. — Виявляється, ніякий це не динозавр, а — динозавриха!

— Еге ж! І в клуні діда Тодося вилупила диназавреня. Ось чого вона з клуні так довго не виходила — маля своє годувала.

— Т-туди т-твою!!. — затягнув своєї дід Тодось. — За віщо ж моя клуня за димом пішла?

— І наші хати, — загаласували інші погорілці. — Відшкодовуйте нам тепер збитки! Чухаються дядьки, один на одного уникають дивитися.

— Що ж нам теперички робити? — питають невідомо в кого семихатківці. — Їй кабець, а динозавреня ж куди? Вона його від вогню собою прикрила — не вбивати ж мамку після цього? Та ще й маля її — на дідька воно нам здалося?

Стали думати-гадати. Та і як же ти не будеш думати, як такої пригоди з семихатківцями зроду— віку не лучалося, а це Змієва могила отакого клопоту завдала!

А динозавриха обгоріла тим часом на них суне на своїх тумбах— ногах і за ручку маля веде. (Чи то в них ручки, чи передні недорозвинені ноги — сам чорт в цьому не розбереться!). Розбіглися люди навсібіч, а одна жінка стоїть як стовб укопаний, хреститься та бурмотить:

— Свят, свят!.. Чи сниться мені це чудо-юдо чи насправжки?

Звали її Мавра. Мавра Срібна. ("Чого Срібна? — бувало питала співбесідників і сама й відповідала: — Та тому, що на золото не спромоглася. Але й так дяка Богові, що не залізна к приміру, не дерев’яна!") Вже багато весен-літ мешкала вона самотиною у своїй хатці край села, що дуже нагадувала оті казкові хатки, що на курячих ніжках. Чоловік її помер бозна й коли і Мавра вже й не пам’ятала скільки літ вона була на вдівстві.

— Я, — казала, бувало, Мавра про себе, — королева-удова. Бо в мене на причілку королевий квіт росте.

Дітей у неї не було і бідна жінка надто з того потерпала і ніяк не могла змиритися, що вона — самотина у такому людному світі. "Межи людьми живу, а як на безлюдді" — жалілась іноді. А вже як змирилася зі своїм одинацтвом, то наче зів’яла:

— Гірка удовина доля, німую та німую, вже й балакати розучилася. Хіба що сама з собою поспілкуюся і то легше… А ще тяжкіше, що немає за ким турбуватмся-піклуватися. Як це так, жива людина, а нема за ким поухажувати. А людина мусить за кимось турбуватися, когось доглядати комусь допомагати — хоч за рідним, хоч за ближнім. Хоч за твариною — інакше для чого вона й людина?

Отож, до Марфи й сунуло те чудо-юдо, а бідна жінка тільки хрестилася і — ні руш з місця.

Кричать їй односельці:

— Мавро, бери ноги в руки й чеши подалі од біди!

А вона:

— Я клуні не палила, то чого маю тікати?

— А того… Страхопудало не буде розбиратися хто палив, а хто ні — на тебе суне.

— Але ж то хоч і чортяка, прости Господи, а — мати. А ми гріх вчинили, що матір спалили.

— Істино гріх, — підтвердив і отець Даміан, на всяк випадок тримаючись подалі та хреста виставляючи поперед себе. — Кожна твар є божою твар’ю і має вона право на життя, дароване їй Господом. Тіко Він один може рішати кому ще пожити, а кому вже й пора. А ми, грішні, життя цій тварі не давали, то й забирати його не маємо права.

А динозавриха тим часом якось дошкутильгала до Маври, а тоді підштовхнула до неї своє маля, а сама важко беркицнулась на бік — аж загуло навколо. Дриґнула раз-другий ногами й затихла.

І лежить — гора горою.

А динозавреня до туші кинулось, жалібно щось кричить — люди аж охнули.

— Хоч і твар, але й вона за матір’ю побивається. Що ж тепер нам робити?

Допоки вони гадали, Мавра динозавреня за ручку його маленьку передню взяла і повела його додому. А перед тим сказала односельцям:

— Хоч і уродина це малятко, але ж і воно без рідної матері потерпатиме. Заберу його до себе. То й буде мені про кого турбуватися.

Ось таке страховиння одного літа лучилося в селі Семихатки, що на лівому березі Дніпра розкинулося. І не казка це, щоби ви знали, не легенда, не передання яке, а істина бувальщииа— билиця. Розказували люди (та ви самі можете про це семихатківців розпитати і вони вам підтвердять, що це — щонайправдивіша — правда), що динозавреня те прижилося у вдови Маври, як у рідної мамки. Мавра для нього — пенсію ж одержувала, — купувала в односельців молоко і чудо-юдо те на молоці швидко росло й сил набиралося.

Щодня до Маври цікаві заглядали, на диво незнане подивитися.

— Еге, росте, — радо казала жінка. — Вже й курей моїх їсть. На мясце її потягло, і нівроку на курятині здоров’ям наливається.

— А що ж буде, як чудо-юдо твоє виросте? — жахалися односельці. — Та воно ж і нас без солі пожере. Та і який з нього зиск? Як із цапа нема молока, так і з нього. Але з цапа хоч м’ясо, а з нього й мняса катма!

— Бог створив його для життя, то хай і живе, — гне своє Мавра. — Мені курей не жалко.

Впоравшись з Мавриними курми, те чудо-юдо, — а воно так і шугнуло вгору рости, — почало сусідських ловити. У діда Микити півня, — а був же генеральський на вигляд! — схопило, як він на тину кукурікав — поминай як звали когута!

У тітки Секлети селезня згламало — тітка на все село заголосила. А коли в дядька Никодима динозавреня індика з’їло ("Не зовсім підходяща птиця гиндик, — казав бувало дядько. — Одного мало, а двох не з’їсиш"), дядько чи не всі Семихатки зґвалтував.

— З тією уродиною, що у Маври прижилася, тре щось робити — доки вона й нас живцем не поїла!

І люд галасливим тлумом посунув до Мавриного обійстя…

Вийшла Мавра до воріт (з-за неї те чудо-юдо визирає, цікавими очима навсібіч стріляє та хвостом позад себе кушпелить).

— Чого вам треба, люди добрі? — питається Мавра. — Я вас, здається, у гості не кликала.

А люди ті добрі й кажуть:

— А віддай на оту… потвору рогату з гребенем на спині кістяним. Що у тебе з-за спини визирає і в хаті твоїй живе.

— Динозавренятко? — уточнює Мавра, хоч і знає кого односельці мають на увазі.

— Ага, як ти кажеш… ди-ди… Чортеня одне слово, дияволення з світу підземного віддай нам.

— А нащо воно вам, люди добрі?

А люди добрі й одказують:

— А ми його вб’ємо. Покіль воно великим не виросло та не натворило біди. Нащо воно нашому селу. Прибилося з підземного світу, із Змієвої

могили, то хай туди й повертається. Під землю. Уб’ємо його. От візьмемо й уб’ємо, поки ще мале.

— І не жалко вам божу твар життя позбавляти?

— А воно й справді твар. Тільки не божа, а — дияволова. Почвара, прости Господи!

— Але й виродок хоче жити.

— Хай і живе, тіко не в нашому селі. У нашому — вб’ємо.

— Гріх життя живу істоту позбавляти, навіть твар.

— Але ця твар у нас курей та іншу птицю пожирає.

— Бо й твар їсти хоче. А я заплачу за ту шкоду.

— Краще віддай саму твар, бо силоміць заберемо. Ти, Мавро, нікому не чинила, ти добра й жаліслива. Але зміюку добрячу пригріла на своїй доброті — сама ж од неї і постраждаєш.

Мавра взяла вила— трійчата, що біля тину стояли і каже:

— Не підходьте. Бо хто наважиться динозавреня вбивати, дуже об тім пошкодує.

— Тю, тю, дурна! — люди їй. — За якусь потвору людям убивством погрожуєш? Схаменися!

— А ви не несіть до мого обійстя убивства, то й вас воно обмине. У святому письмі що сказано: як ти воздаєш, так і тобі воздається.

Погаласували односельці, погаласували і бачачи, що Мавру на понт не взяти — на смерть вона стане за те чудо-юдо, — то й розійшлися.

— Отакечки й краще, — вила в одну руку, динозавреня за його ручку в другу і почвалала Мавра до хати, бурмочучи: — Ідіть собі з миром та з добрим серцем і не чіпайте живу істоту. Ви жити хочете і твар хоче. То хто вам дав право позбавляти її життя? Яке б воно в неї не було, а воно їй рідне і найрідніше. Всі маємо під сонцем у світі білому життя — і двоногі, й чотириногі.

Звідтоді вечорами у хатці Маври Срібної чи не до півночі світилося єдине віконце на дві шибки ("Насправді воно в мене велике, — казала бувало жінка, — адже у нього щоранку заглядає сонечко...")

Ні, ні та й заглядали односельці вечорами в те віконце — аж королевий квіт на причілку витоптали.

Ділилися потім побаченим:

— Мавра при світлі каганця вишиває, а те чудо-юдо біля неї грається клубочками ниток. Мавра щось до нього балакає, а воно мовби й тямить людську мову, бо й собі щось там по своєму харамаркає. І Мавра мовби його розуміє. Мо й справді їй легше, що в неї жива істота в хаті — Бодай і страшна. Є з ким самотній жінці погомоніти і є за ким тепер турбуватися...

А ті, радикали (є, є і в Семихатках прихильники рішучих дій і заходів, що ні перед ким у броду не стоять), на своєму затялися:

— Мавро, віддай нам своє чудо-юдо!

— А нащо воно вам?

— Та ми ж тобі вже казали: уб’ємо його. Щоб за ним і слід запав, цур йому пек!

— А з ким же я тоді житиму? Самотньому щоби ви знали не мед.

— Дак воно ж… воно потвора несусвітня!

— А мені з потворою краще, як самій.

Так ні до чого й не добалакалися сільські радикали з Маврою Срібною. Тож почали проти неї лихе готувати. І по якомусь часі Маврина хатка спалахнула — як сухий сніп соломи (та вона й крита була соломою).

Ледве бідна жінка встигла зі своїм чудом-юдом та ще прихопивши вузлик з вишиванням вискочити з тієї пожежі. Забемкав у селі дзвін, але що з того.

Згоріла хатка, крокви впали, стеля обвалилася, віконце, двері й начиння нехитре в хатці на попіл та недогорілі головешки перетворилося.

— Ех, люди, люди, — тільки й зітхнула Мавра. — Є речі які силою та вогнем не вирішуються. Спалили хату бідній удові — вам від того легше стало? — Мовчать люди, мовби їм аж недобре стало. — Прощавайте. Живіть у мирі та злагоді — як то й заведено людям у світі білому жити.

Вузлик в одну руку, другою взяла за ручку динозавреня та й пішла з села у світ білий — куди очі дивляться.

І де вона нині — того ніхто не відає. Світ, як кажуть, широкий і місце в ньому кожному знайдеться. І чи жива вона — того ніхто з семихатківців не відає. Десь таки знайшлося місце добрій жінці з її малою потворою — тож є їй за ким турбуватися. Бо ж і справді має людина за кимось

турбуватися, комусь допомагати, бо інакше для чого ж тоді й жити. А на місці її хати, як вітер попіл розвіяв по весні королевий квіт рясно-рясно вигулькнув — як хто кого посіяв. Та й зацвів квіточками — червоними, блідо-рожевими, строкатими… Він односельцям ще довго нагадував про королеву— удову й їм, як дивилися на ті маленькі квіточки аж незручно ставало. Вони щось там бурмотіли й хутчій обминали те місце.

Ось така пригода— приключка одного літа — дай Бог пам’яті якого саме року, — лучилася в селі Семихатки, що над Дніпром.

Зрозуміло, що десь у світах з Маврою дибуляє і те чудо-юдо, назва якого з латини перекладається, як жахливе, страшне і надзвичайне.

А Змієва могила звідтоді не трясеться… Ніякі потвори з неї вже не вилазять, а нору семихатківці знову камінням завалили і зверху піском та землею засипали й посіяли траву.

Могила зазеленіла гарно так, врунами і мовби вгамувалася. Ось тільки чи надовго?

Але… Поживемо — та й побачимо.

А жити й справді треба, бо життя як той казав, того варте. Між іншим, будь-чиє.